

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І ТУРИЗМУ

Кафедра фізичної терапії та ерготерапії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРИРОДНІ ФАКТОРИ У ФІЗИЧНІЙ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

спеціальність: 227 Фізична терапія, ерготерапія

освітньо-професійна програма: Фізична терапія, ерготерапія

код дисципліни в освітньо-професійній програмі: ВК.ФТ 12

мова навчання: українська

Розробник(и):

Оріховська Анна Сергіївна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
викладач кафедри фізичної терапії та ерготерапії, aniri2002@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності до застосування у професійній діяльності інноваційних засад використання природних факторів у сфері фізичної терапії та ерготерапії, здійснення аналізу управлінсько-організаційних засад функціонування лікарсько-профілактичних та оздоровчих закладів, а також на досягнення передбачених результатів навчання. Обсяг дисципліни – 3 кредити ЄКТС. Основні теми: роль і місце курортної медицини в системі реабілітації хворих; класифікація та основні види курортів; кліматотерапія, основні кліматолікувальні фактори акліматизація та метеопатичні реакції; бальнеотерапія; пелоїдотерапія; використання фізіотерапії та дієтотерапії в умовах санаторно-курортних закладів; нетрадиційні методи курортного лікування. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю та заліку.

Abstract of the discipline. The discipline is aimed at forming the general and professional competences determined by the educational and professional programme, in particular the ability to apply innovative principles in the professional activity of the use of natural factors in the field of physical therapy and ergotherapy, to analyze the managerial and organizational principles of the functioning of the medical prophylactic and health institutions, as well as to achieve the intended learning results. The volume of discipline is three ECTS credits. The main topics: the role and place of resort medicine in the system of rehabilitation of patients; classification and main types of resorts; climatotherapy, main climatological factors acclimatization and meteopathic reactions; balneotherapy; peloidtherapy; use of physiotherapy and diet therapy in conditions of sanatorium and resort facilities; unconventional methods of a routine treatment. The final assessment is based on the results of the current control and credit.

Мета навчальної дисципліни – формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності до застосування у професійній діяльності інноваційних засад менеджменту і маркетингу у сфері використання природних факторів у сфері фізичної терапії та ерготерапії, здійснення аналізу управлінсько-організаційних засад функціонування лікарсько-профілактичних та оздоровчих закладів

Обсяг навчальної дисципліни – 3 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	0	0	42	0	48	90

Статус навчальної дисципліни - вибіркова

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами: «Нормальна анатомія людини»; «Гігієна та основи екології»; «Основи медичних знань»; «Основи практичної діяльності у фізичній терапії та ерготерапії (вступ до спеціальності)»; «Загальна фізіологія людини та патологічна фізіологія»; «Преформовані фізичні чинники».

Програма навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	сем	інд	с.р.		л	п	інд	с.р.		
Тема 1. Роль і місце курортної медицини в системі реабілітації хворих	10	-	4	-	-	6							
Тема 2. Види і класифікація курортів	10	-	4	-	-	6							
Тема 3. Клімато-терапія та основні клімато-лікувальні фактори	12	-	6	-	-	6							
Тема 4. Акліматизація та метеопатичні реакції	12	-	6	-	-	6							
Тема 5. Бальнеотерапія	12	-	6	-	-	6							
Тема 6. Пелоїдотерапія	10	-	4	-	-	6							
Тема 7. Використання фізіотерапії та дієтотерапії в санаторіях	10	-	4	-	-	6							
Тема 8. Нетрадиційні методи санаторно-курортного лікування	14	-	8	-	-	6							

Усього	90	-	42	-	-	48					
---------------	-----------	----------	-----------	----------	----------	-----------	--	--	--	--	--

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Роль і місце курортної медицини в системі реабілітації хворих

Предмет, мета і завдання дисципліни «Природні чинники у фізичній терапії та ерготерапії», структура дисципліни, санаторно-курортне лікування, показання та протипоказання до санаторно-курортного лікування.

Тема 2. Класифікація та основні види курортів

Основні типи санаторно-курортних установ та принципи організації в них лікувальної роботи, лікувальні режими, характеристика курортів України

Тема 3. Кліматотерапія, основні кліматолікувальні фактори

Медична кліматологія, основи лікувальної дії кліматолікувальних факторів, види процедур та їх характеристика (аеротерапія, геліотерапія, таласотерапія, спелеотерапія). Фізичні та фізіологічні основи дозування процедур.

Тема 4. Акліматизація та метеопатичні реакції

Кліматотерапія та акліматизація, їх фази. Метеопатичні реакції, їх зв'язок з кліматичними умовами, сезонними та погодними факторами, станом здоров'я, профілактичні заходи при цих патологічних станах.

Тема 5. Бальнеотерапія

Бальнеологія та бальнеотехніка. Основні методи бальнеологічного лікування та їх застосування. Класифікація мінеральних вод, їх вплив на організм. Лікувальні методики зовнішнього та внутрішнього використання мінеральних вод у хворих з різними нозологіями. Показання та протипоказання до лікування мінеральними водами. Бальнеологічні курорти України.

Тема 5. Пелоїдотерапія

Класифікація лікувальних грязей, їх характеристика та вплив та організм, показання та протипоказання до грязелікування, основні лікувальні методики. Характеристика грязелікувальних курортів України.

Тема 7. Використання фізіотерапії та дієтотерапії в умовах санаторно-курортних закладів.

Характеристика основних методів і засобів фізіотерапії, які використовують в умовах санаторно-курортних закладів (методи електролікування, магнітолікування, світлолікування, термолікування). Особливості застосування дієтотерапії в умовах санаторно курортних закладів.

Тема 8. Нетрадиційні методи курортного лікування

Характеристика основних нетрадиційних методів і засобів курортного лікування: енотерапія, псамо-терапія, пантотерапія, апітерапія, стоунтерапія та інші. Механізми їх впливу на організм людини, методики використання, показання та протипоказання до призначення.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Роль і місце курортної медицини в системі реабілітації хворих	1. Предмет, мета, завдання структура дисципліни	2	
	2. Протипокази до санаторно-курортного лікування, сан-кур режим	2	
Тема 2. Класифікація та основні види курортів	3. Основні типи санаторно-курортних установ та принципи організації їх роботи	2	
	4. Характеристика курортів України	2	
Тема 3. Кліматотерапія, основні клімато-лікувальні фактори	5. Медична кліматологія, основи лікувальної дії кліматолікувальних факторів	2	
	6. Види процедур та їх характеристика (аеротерапія, геліотерапія, таласотерапія, спелеотерапія).	2	
	7. Фізичні та фізіологічні основи дозування процедур	2	
Тема 4. Акліматизація та метеопатичні реакції	8. Кліматотерапія та акліматизація, їх фази.	2	
	9. Метеопатичні реакції, їх зв'язок з кліматичними умовами.	2	
	10. Профілактичні заходи при метеопатичних реакціях	2	
Тема 5 Бальнеотерапія	11. Основні методи бальнеологічного лікування та їх застосування.	2	
	12. Класифікація мінеральних вод, їх вплив на організм.	2	
	13. Лікувальні методики зовнішнього та внутрішнього використання мінвод у хворих з різними нозологіями.	2	
Тема 6. Пелоїдотерапія	14. Класифікація грязей, характеристика, вплив та організм, покази та	2	

	протипокази 15. Основні лікувальні методики, характеристика грязелікувальних курортів України.	2	
Тема 7. Використання фізіотерапії та дієтотерапії в умовах санаторно-курортних закладів.	16. Характеристика методів і засобів фізіотерапії, які використовують в умовах санаторно-курортних закладів	2	
	17. Особливості застосування дієтотерапії в умовах санаторно-курортних закладів.	2	
Тема 8. Нетрадиційні методи курортного лікування	18. Характеристика нетрадиційних методів і засобів курортного лікування: енотерапія, псамотерапія	2	
	19. Характеристика пантотерапії, апітерапії, стоунтерапії	2	
	20. Показання та протипоказання до нетрадиційних методів, механізми їх впливу	4	
Всього годин:		42	

Завдання для самостійної роботи студентів

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Роль і місце курортної медицини в системі реабілітації хворих	1. Основні складові курортної медицини	3	
	2. Правила направлення хворих на сан-кур лікування	3	
Тема 2. Класифікація та основні види курортів	3. Типи санаторно-курортних установ в Україні	3	
	4. Характеристика курортів Трускавець та Моршин	3	
Тема 3. Кліматотерапія,	5. Фізіологічні механізми впливу прородних факторів	2	

основні клімато-лікувальні фактори	6. Аеротерапія та геліотерапія, принципи дозування 7. Спелеотерапія, механізми впливу, курорт Солотвино	2 2	
Тема 4. Акліматизація та метеопатичні реакції	8. Реакліматизація та її особливості	2	
	9. Особливості метеопатичних реакцій у хворих із серцево-судинними захворюваннями.	2	
	10. Особливості акліматизації у спортсменів	2	
Тема 5 Бальнеотерапія	11. Лікувальні ванни та їх вплив на організм	2	
	12. Мінеральні води курорту Трускавець, показання до використання	2	
	13. Лікувальні методики внутрішнього використання мінеральних вод у хворих з патологією печінки.	2	
Тема 6. Пелоїдотерапія	14. Методика використання бішофіта полтавського	3	
	15. Грязелікувальні курорти України.	3	
Тема 7. Використання фізіотерапії та дієтотерапії в умовах санаторно-курортних закладів.	16. Використання апаратних методик масажу в санаторіях для хворих з порушеннями опорно-рухового апарату	3	
	17. Основні лікувальні раціони в санаторіях загальнотерапевтичного профілю	3	
Тема 8. Нетрадиційні методи курортного лікування	18. Енотерапія та методики її застосування в умовах санаторно-курортного лікування	2	
	19. Особливості використання апітерапії в Карпатському регіоні України	2	
Всього годин:		48	

Очікувані результати навчання з дисципліни: застосування теоретичних положень застосування природних факторів в курортології для розв'язання конкретних задач у сфері фізичної терапії та ерготерапії, підготовки (самостійно або у складі групи) та організації реалізації у відповідній сфері проектів інноваційного та підприємницького характеру завдяки:

знанням: теоретичних засад основ патології, патофізіології, функціональної анатомії; принципів застосування та впливу засобів та методів фізичної терапії, ерготерапії на здорову та хвору людину в умовах санаторно-курортного лікування; критеріїв відповідності заходів фізичної терапії, ерготерапії актуальному стану здоров'я, функціональним можливостям та потребам пацієнтів, основних протипоказів і застережень щодо проведення заходів фізичної терапії, ерготерапії;

умінням: оцінити потреби та реабілітаційний потенціал пацієнта/клієнта; трактувати програму та пояснювати її пацієнту/клієнту; безпечно та ефективно виконувати програму фізичної терапії, ерготерапії; виявляти фактичний і потенційний ризик, небезпеку для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця, відповідним чином реагувати на неї; узагальнювати усі результати обстеження і складати відповідний план професійних дій, враховуючи усі заходи безпеки та протипокази щодо кожної дії; запобігати небезпеці/ризикові, мінімалізувати їх під час фізичної терапії, ерготерапії; безпечно використовувати обладнання; надати первинну допомогу при невідкладних станах.

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та заліку.

Протягом семестру здобувач вищої освіти може отримати максимальну кількість балів – 100 як суму балів за результатами поточного контролю на практичних (семінарських) заняттях та під час консультацій науково-педагогічних працівників з тем, на які не передбачено аудиторних годин. Робочою програмою навчальної дисципліни для студентів заочної форми навчання, або в установленому порядку з тем, заняття з яких було пропущене здобувачем вищої освіти. Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати студент за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання	Кількість балів за тему
1. Предмет, мета, завдання структура дисципліни «Природні фактори у фізичній терапії та ерготерапії»	Опитування	4
2. Протипокази до санаторно-курортного лікування, сан-кур. режим	Тест-контроль	4
3. Основні типи санаторно-курортних	Опитування	4

установ та принципи організації в них лікувальної роботи,		
4. Характеристика курортів України	Реферат	8
5. Медична кліматологія, основи лікувальної дії кліматолікувальних факторів	Презентація Опитування	5
6. Види процедур та їх характеристика (аеротерапія, геліотерапія, таласотерапія, спелеотерапія).	Презентація	7
7. Фізичні та фізіологічні основи дозування процедур	Тест-контроль	4
8. Кліматотерапія та акліматизація, їх характеристика та фази.	Опитування	4
9. Метеопатичні реакції, їх зв'язок з кліматичними умовами.	Тест-контроль	4
10. Профілактичні заходи запобігання метеопатичних реакцій	Опитування	4
11. Основні методи бальнеологічного лікування та їх застосування.	Презентація Експрес-контроль	5
12. Класифікація мінеральних вод, їх вплив на організм	Презентація	6
13. Лікувальні методики зовнішнього та внутрішнього використання мінеральних вод у хворих з різними нозологіями.	Ессе Презентація	5
14. Класифікація грязей, характеристика, вплив та організм, покази та протипокази	Ессе Експрес-контроль	4
15. Основні методики грязелікування, характеристика грязелікувальних курортів України.	Презентація	7
16. Характеристика методів і засобів фізіотерапії, які використовують в умовах санаторно-курортних закладів	Опитування	4
17. Особливості застосування дієтотерапії в умовах санаторно-курортних закладів.	Презентація	5
18. Характеристика нетрадиційних методів і засобів курортного лікування: енотерапія, псамотерапія	Презентація Експрес-контроль	7
19. Характеристика пантотерапії, апітерапії, стоунтерапії	Презентація	5
20. Покази та протипокази до	Експрес-контроль	4

нетрадиційних методів, механізми їх впливу		
	Усього	100

Лектор під час завершення лекції з теми дисципліни знайомить здобувачів вищої освіти з відповідними завданнями для самостійної роботи та темами практичних занять.

Перед початком практичного (семінарського, лабораторного) заняття науково-педагогічний працівник ознайомлює здобувачів вищої освіти із формами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу вищої освіти оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач вищої освіти, який протягом семестру отримав менше 34 балів, до заліку не допускається, і може в установленому порядку пройти повторне вивчення з цієї дисципліни.

Залік проводиться у порядку, визначеному у Положенні про організацію освітнього процесу в університеті.

Критерії оцінювання:

1. За участь у лекційному занятті студент отримує 1 бал.
2. Усна відповідь на питання практичного заняття оцінюється у 5 балів: 5 балів – студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує. 4 бали – студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей. 3 бали – студент засвоїв матеріал на репродуктивному рівні (переказування), приймає активну участь у роботі, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок. 2 бали – студент, який невпевнено переказує матеріал, під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок. 1 бал – студент, який не приймає участь в обговоренні питань на занятті. 0 балів – студент відсутній на занятті.
3. Виконання самостійної роботи, що підготував студент оцінюється у 5 балів: 5 балів отримує студент, який повністю розкрив тему самостійної роботи, використовував основну і додаткову літературу. Проявив самостійність і творчий підхід. Матеріал подано логічно і своєчасно. 4 бали отримує студент, який розкрив тему самостійної роботи за всіма пунктами плану, використав більшість рекомендованої літератури. Матеріал подано логічно, можливо не своєчасно. 3 бали одержує студент, який тему самостійної роботи розкрив не повністю (висвітлено не всі пункти плану, матеріал подано стисло). Використано недостатню кількість літературних джерел. Матеріал побудовано не логічно. 2 бали одержує студент, який розкрив незначну частину матеріалу (декілька пунктів плану), використав недостатню кількість літературних джерел. Відсутня логіка подачі матеріалу,

а також порушена цілісність системи знань. Матеріал подано не своєчасно. 1 бал – студент роботу написав формально, стисло, не своєчасно. 0 балів – студент повідомлення не підготував.

4. Реферати чи ессе студентів оцінюються у 5 балів. 5 балів – робота має самостійний і творчий характер. Тема повністю розкрита. Матеріал викладений логічно, послідовно, обґрунтовано. Реферат чи ессе оформлені згідно вимог. Обсяг відповідає нормі. Під час захисту студент орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до визначеної проблеми. 4 бали – тема розкрита, матеріал подано відповідно пунктам плану, використано запропоновані джерела інформації. Інколи спостерігається порушення логіки. Реферат чи ессе оформлені згідно вимог. Обсяг відповідає встановленій нормі. Під час захисту студент вільно володіє і орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до питання. 3 бали – лише простежується спроба підійти до написання реферату чи ессе самостійно і творчо. Однак план реферату чи ессе не досконалий. Загальний зміст недостатньо структурований. Простежується невміння групувати матеріал, знаходити зв'язки, встановлювати співвідношення між частинами. Обсяг відповідає нормі. Під час захисту студент володіє інформацією на початковому рівні. 2 бали – реферат чи ессе написані нашвидку, фрагментарно. План відсутній або не відповідає змісту і формі. Тема розкрита частково. Під час захисту студент оперує лише загальними фразами. Структура доповіді не витримана, матеріал побудовано не логічно. 1 бал – реферат чи ессе написані фрагментарно. План відсутній або не відповідає змісту і формі. Тема не розкрита. Під час захисту студент не може відтворити матеріал. Доповідь стисла, не логічно побудована. 0 балів – реферат чи ессе не написані і не захищені.

5. Комп'ютерна презентація студентів оцінюються у 5 балів: 5 балів – робота має самостійний і творчий характер. Тема повністю розкрита. Матеріал викладений логічно, послідовно, обґрунтовано. Обсяг відповідає нормі (15 – 20 слайдів). Під час презентації студент орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до визначеної проблеми, володіє майстерністю усної доповіді. 4 бали – простежується творчий підхід при підготовці презентації. Тема повністю розкрита, матеріал подано послідовно. Інколи спостерігається порушення логіки. Презентація оформлена згідно вимог. Обсяг відповідає встановленій нормі. Під час презентації студент вільно володіє і орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до питання. 3 бали – загальний зміст недостатньо структурований. Простежується невміння групувати матеріал, знаходити зв'язки, встановлювати співвідношення між частинами. Обсяг відповідає нормі. Студент не повністю розкрив тему, вивчено недостатню кількість джерел інформації. Під час презентації студент володіє інформацією на початковому рівні. 2 бали – презентація підготовлена нашвидку, фрагментарно. Відзначений не самостійний підхід до виконання. Тема розкрита частково. Під час презентації студент неспроможний відтворити інформацію у певній послідовності. Оперує лише загальними фразами. Структура доповіді не витримана, матеріал побудовано не логічно. 1 бал – презентація підготовлена фрагментарно. Тема не розкрита. Під час

презентації студент не може відтворити матеріал. Доповідь стисла, не логічно побудована. 0 балів – презентація не підготовлена.

Залікові вимоги:

1. Роль і місце курортної медицини в системі реабілітації хворих.
2. Предмет, мета і завдання дисципліни «Природні чинники у фізичній терапії та ерготерапії».
3. Санаторно-курортне лікування, показання та протипоказання до санаторно-курортного лікування.
4. Класифікація та основні види курортів.
5. Основні типи санаторно-курортних установ та принципи організації в них лікувальної роботи.
6. Лікувальні режими.
7. Характеристика курортів України.
8. Кліматотерапія, основні кліматолікувальні фактори.
9. Медична кліматологія.
10. Основи лікувальної дії кліматолікувальних факторів, види процедур та їх характеристика (аеротерапія, геліотерапія, таласотерапія, спелеотерапія).
11. Фізичні та фізіологічні основи дозування процедур.
12. Кліматотерапія та акліматизація, їх фази.
13. Метеопатичні реакції, їх зв'язок з кліматичними умовами, сезонними та погодними факторами, станом здоров'я, профілактичні заходи при цих патологічних станах.
14. Бальнеологія та бальнеотехніка.
15. Основні методи бальнеологічного лікування та їх застосування. Класифікація мінеральних вод, їх вплив на організм.
16. Лікувальні методики зовнішнього та внутрішнього використання мінеральних вод у хворих з різними нозологіями.
17. Показання та протипоказання до лікування мінеральними водами.
18. Бальнеологічні курорти України.
19. Класифікація лікувальних грязей, їх характеристика та вплив на організм, показання та протипоказання до грязелікування, основні лікувальні методики.
20. Характеристика грязелікувальних курортів України.
21. Характеристика основних методів і засобів фізіотерапії, які використовують в умовах санаторно-курортних закладів (методи електролікування, магнітолікування, світлолікування, термолікування).
22. Особливості застосування дієтотерапії в умовах санаторно курортних закладів.
23. Характеристика основних нетрадиційних методів і засобів курортного лікування: енотерапія, псамотерапія, пантотерапія, апітерапія, стоунтерапія та інші. Механізми їх впливу на організм людини, методики використання, показання та протипоказання до призначення.

Рекомендовані джерела інформації:

Основна література:

1. Боголюбов, В.М. Физиотерапия и курортология. Том 1 / В.М. Боголюбов. - М.: Бином. Лаборатория знаний, 2016. - 972 с.
2. Боголюбов, В.М. Физиотерапия и курортология. Том 2 / В.М. Боголюбов. - М.: Бином. Лаборатория знаний, 2017. - 274 с.
3. Боголюбов, В.М. Физиотерапия и курортология. Том 3. Физиотерапия и реабилитация / В.М. Боголюбов. - М.: Бином. Лаборатория знаний, 2017. - 830 с.
4. Курорти та санаторії України: Науково-практичний довідник/ За редакцією проф., д.мед.наук К.Д. Бабова, проф., мед. н. В.В. Єжова та д.мед.н., пров. н.с. О.М. Торохтіна.- Київ: Видавничий дім «Фолі грант», 2009. – 432 с., іл..
5. Основы курортологии. Том III. Частная курортотерапия.- Москва: РГГУ, 2005.- 600 с.
6. Рассел, Джесси. Курортология / Джесси Рассел. - М.: VSD, 2013. - 458 с.
7. Физиотерапия и курортология. Книга 3. - М.: Бином, 2015. - 312 с.
8. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посібник / В. Н. Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
9. Шершнева, З. П. Сестринское дело в курортологии / З.П. Шершнева, М.Ю. Карташева. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2011. - 300 с.

Додаткова література:

1. Бабов К.Д. Современное состояние и перспективы использования минеральных вод Украины // Проблемы минеральных вод (Збірник наукових праць), 2005. – 458с.
2. Ветитнев А. М. Курортное дело : учеб. пособие / А. М. Ветитнев, Л. Б. Журавлева. – М. : КНОРУС, 2006. – 528 с.
3. Ионов, П. К. Основы детской курортологии / П.К. Ионов. - М.: Советская Кубань, 2000. - 336 с.
4. Драчева Е. Л. Специальные виды туризма. Лечебный туризм: учеб. пособие / Е. Л. Драчева. – М.6 Кнорус, 2008. –152 с.
5. Ежов В.В., Андрияшек Ю.И. Физиотерапия в схемах, таблицах и рисунках: Справочник, - М.: АСТ, Донецк: Сталкер, 2005. – 302с.

Електронні ресурси:

1. Закон України «Про курорти» від 05 жовтня 2000 р. № 2026-III із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 19 січня 2006 року N 3370-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourlib.net/zakon/concept2.htm>.

2. Все курорты мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.yestravel.ru/resorts/>.
3. Кравець О. М. Курортологія (ГОТ) : навчальний дистанційний курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdo.kname.edu.ua/course/view.php?id=1127>
4. Кравець О. М. Курортологія (ТУР) : навчальний дистанційний курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdo.kname.edu.ua/course/view.php?id=1403>
5. Курорти та санаторії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sanikur.com/>.
6. Курорты мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.tourua.com/ru/resort/>.
7. Менеджмент діяльності санаторно-курортних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20101224/3_kraev.htm.
8. Про курорти : закон України від 05.10.2000 р. N 2026 – III [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.